

بر فراز لافت

(نگاهی به بادگیرهای بندر لافت)

تألیف:

دکتر مهدی سعدوندی

(عضو هیأت علمی دانشگاه هنر اصفهان)

مناظر شیدا مراحمی

مهندس محسن نایی بروجنی

مؤسسه خدمات فرهنگی رسا

سرشناسه	مهدی، ۱۳۵۴ - م.
عنوان و نام پدیدآور	بر فراز لافت: نگاهی به بادگیرهای بندر لافت
مشخصات نشر	تهران: رسا، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۱۱۲ ص.: مصور، جدول.
وضعیت فهرست نویسی	فیا.
عنوان دیگر	نگاهی به بادگیرهای بندر لافت.
موضوع	بادگیرها -- ایران -- قشم Wind Turrets--Iran--Yazd
موضوع	سمازی بومی -- مناطق گرم و مرطوب -- ایران Vernacular Architecture--Arid Regions--Iran
موضوع	بندر لافت (Bandar Laft--Iran)
شناسه افزوده	مراحمی، شیدا، ۱۳۶۹.
شناسه افزوده	یاری بروجنی، نفیسه، ۱۳۶۵.
رده بندی کنگره	۱۳۹۶ ب۷/س۴۸ / NA
رده بندی دیویی	۷۲۰/۹۵۵۹۲۲۲:
شماره کتابشناسی ملی	۴۷۵۱۸۸۸:

مؤسسه خدمات فرهنگی رسا

تلفن: ۴۵-۸۸۸۳۴۸۴۴ فاکس: ۸۸۸۳۸۱۲۵

WWW.RASABOOKS.IR

عنوان: بر فراز لافت (نگاهی به بادگیرهای بندر لافت)

نویسندگان: دکتر مهدی سعدوندی، مهندس شیدا مراحمی، مهندس نفیسه یاری بروجنی

چاپ اول: ۱۳۹۶ — تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

مرکز توزیع: پخش رسا - تلفن: ۶۶۹۰۷۷۱۰ و ۶۶۹۰۷۷۱۲

قیمت: ۲۲۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۷	پیشگفتار مؤلفان
۹	مقدمه مؤلفان
۱۱	سیاست‌گذاری
۱۳	لافت در مکان‌های
۱۳	جامعه ایران
۱۳	تاریخچه بادگیر
۱۶	تاریخچه بادگیر در ایران
۱۹	وجه تسمیه بادگیر
۲۰	کارکرد بادگیر
۲۱	کارکرد بادگیرهای بندر لافت
۲۲	اجزاء بادگیر
۲۴	تناسبات بادگیرها در بندر لافت
۲۴	مصالح بادگیر
۲۶	سازه و نحوه ساخت بادگیر
۲۹	تزئینات بادگیر در ایران
۲۹	تزئینات بادگیر در بندر لافت
۳۳	مصالح و نحوه ساخت تزئینات بادگیر
۳۶	انواع بادگیر
۴۲	انواع بادگیر در بندر لافت

۴۷	 بررسی انواع بادگیر بر اساس موقعیت جغرافیایی قرارگیری بادگیر
۴۹	 گونه‌شناسی انواع بادگیر بر اساس فرم پلان
۵۱	 ابعاد پلان بادگیر
۵۳	 دسته‌بندی بادگیرها بر مبنای فرم تیغه‌های اصلی
۵۴	 دسته‌بندی بادگیرهای لافت بر مبنای فرم تیغه‌های اصلی
۵۶	 گونه‌شناسی بادگیرها بر مبنای استقرار در پلان خانه
۵۷	 بررسی محل قرارگیری بادگیر نسبت به پلان و برش خانه
۵۸	 گونه‌شناسی انواع بادگیر بر اساس نما
۶۷	 گونه‌شناسی بادگیرهای بندر لافت بر اساس میزان تزئینات
۷۱	 گونه‌شناسی بادگیرها بر اساس انواع تزئینات اجزای بادگیرها
۷۵	 انواع تزئینات ساقه بادگیرها
۷۶	 انواع تزئینات لبه بام بادگیرها
۷۷	 انواع فرم سقف بادگیرها
۷۸	 کیفیت فضای اتاق بادگیر در لافت
۸۲	 بررسی محل قرارگیری اتاق بادگیر نسبت به ورودی خانه
۸۳	 هم‌جواری اتاق بادگیر با سایر فضاها در بندر لافت
۸۶	 بازشوهای اتاق بادگیر
۹۱	 بهسازی و تغییر کارکرد اتاق بادگیر
۹۳	 بادگیر در خانه‌های جدید
۹۹	 روزمرگی در لافت
۱۰۹	 فهرست مراجع

پیشگفتار مؤلفان

در معماری سنتی ایران، الگوهای بومی مختلفی جهت آسایش شرایط زیستی انسان به کار گرفته شده است، از جمله: قرار دادن سطوح خارجی در مقابل تابش مستقیم آفتاب، استفاده از سایه بان‌های مناسب هر منطقه، زیرزمین‌ها، حیاط مرکزی، مصالح مناسب، آب‌انبار و بادگیرها. بادگیر از اجزای بناهای بومی ایران است که نمونه‌های گوناگون آن را می‌توان در شهرهای یزد، کرمان، بندر لاف، کاشان و غیره مشاهده و مطالعه نمود. در مناطق گرم و مرطوب نیز بادگیر جزئی از کالبد ساختمان‌ها به شمار می‌رود که با هدایت جریان باد در هدیل دما و رسانیدن دمای فضای سکونت به دمای آسایش انسان نقش مؤثری دارد. برش باد بین دهانه‌های بادگیر و در و پنجره‌های ساختمان، اختلاف فشاری را ایجاد می‌کند که موجب برقراری جریان هوا به داخل ساختمان می‌شود.

در بندر «لاف» بادگیر یکی از عناصر مهم کالبدی است. بخش اعظمی از هویت، سیما و منظر این بندر را شکل داده است. اتاق بادگیر نیز در گذشته یکی از مهم‌ترین فضاهای خانه به شمار می‌رفته است. شکر نعمت آن است که در این روزگار معماری آشفته کنونی این نعمت را شناخته، حفظ کرده و از آن بیاموزیم؛ بنابراین واجب است در ابتدا به مستندسازی و ثبت لاف همت شود. در این راستا بر آن شدیم، در یک

مجلد، بادگیر که یک عنصر مهم کالبدی در این روستا است را بشناسیم و در حد توان خود اهمیت توجه به میراث فرهنگی را متذکر شویم. هدف نگارندگان از تألیف این کتاب شناخت و بررسی بادگیرهای بندر لافت به منظور معرفی ویژگی‌های این بادگیرها به سایرین و جلوگیری از عدم حضور و فراموشی این عنصر معماری در زندگی اهالی این روستا است.

www.ketab.ir

مقدمه مؤلفان

خداوند مهربان نعمات زیادی به ما داده است. بندر «لافت» یکی از این نعمات است. میراثی اندیشیده که در آن معماری، خود را با مؤلفه‌های مؤثر محیطی سازگار کرده و شرایط زندگی را برای ساکنانش مهیا کرده است. آن‌هم در محیطی به شدت گرم و مرطوب که تنفس در آن مشکل است. با این حال مردم خونگرم و صمیمی لافت طی سالیان دراز، زمان را مکن را بسخ خود کرده و میراثی فاخر برای ما بر جای نهاده‌اند. گویی که آنان به درستی رسالت خود را به انجام رسانده‌اند: در قران کریم خطاب به انسان‌ها گفته شده «او شما را از زمین ره‌باید و از شما خواست در آن به آبادانی پردازید.»^۱

۱. (هود ۶۱)

با وجود اینکه بادگیر در بندر لافت میراث گرانبهایی از معماری ایرانی است و در هماهنگی کامل با بستر در جهت افزایش کیفیت زیست اهالی نقشی مؤثر داشته اما امروزه با ورود تکنولوژی و جایگزین شدن سیستم‌های خنک‌کننده به تدریج کارکرد خود را از دست داده و بابتی توجهی برخی ساکنان و حتی معماران در حال تخریب و فراموشی است. با گذشت زمان در اکثر خانه‌ها زندگی در اتاقی که در ارتباط با بادگیر است جریان ندارد و آن اتاق‌ها عملاً تبدیل به یک فضای بدون استفاده شده‌اند. در بسیاری از خانه‌ها تعمیر بادگیر صورت نمی‌گیرد و نهایتاً منجر به تخریب این عنصر

می‌گردد و موجب حذف آن از سیمای شهر و کالبد خانه‌ها می‌گردد. در خانه‌های بافت جدید بندر لافت نیز بادگیر جایی ندارد و به تدریج بام خانه‌ها در لافت همچون بام بسیاری از شهرها و روستاهای ایران بدون نقطه اوج شکل می‌گیرد. در صورتی که در گذشته بادگیر جزء جدایی‌ناپذیر خانه‌های لافت بوده است این در حالی است که بادگیر میراثی باارزش از معماری سنتی ایرانی است.

جمع‌آوری اطلاعات این سبب ماصل سفرهای صورت گرفته در بازه زمانی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۳ توسط نگارندگان از طریق حضور در بافت قدیم و جدید بندر لافت و برداشت وضعیت بادگیرها و خانه‌ها از طریق عکس‌برداری، ترسیم نقشه‌های مورد نیاز و کروکی‌ها است. همچنین مصاحبه با اهالی لافت در سنین گوناگون و منابع کتابخانه‌ای است. کلیه بادگیرهای بررسی شده از بافت قدیم بندر لافت انتخاب شده است چرا که در بافت جدید تمام خانه‌ها به جز چند مورد اندک بدون بادگیر ساخته شده و آن چند نمونه به شیوه جدید سمانی ساخته شده بودند و عملکردی جز نما نداشتند. تحلیل و ارائه مطالب در خصوص تغییرات شکل گرفته نیز از طریق مقایسه اطلاعات جمع‌آوری شده طی سفرهای صورت گرفته و اطلاعات به‌دست آمده حاصل از مطالعات کتابخانه‌ای توسط نگارندگان صورت گرفته است.